

Óraunsæi Sjálfstæðisflokksins í utanríkismálum

Miðvikudagurinn 15. mars 2006 var örlagadagur í sögu Sjálfstæðisflokksins. Þann dag var íslenskum stjórnvöldum tilkynnt af Nicholas Burns, þáverandi aðstoðarutanríkisráðherra Bandaríkjanna, að stjórnvöld þar í landi hefðu ákveðið að bandaríski herinn hyrfi frá Íslandi. Þessi einhliða ákvörðun var áfall fyrir Sjálfstæðisflokkinn, sem hafði frá lýðveldisstofnun jafnan talið sig handhafa hins „sérstaka sambands“ við Bandaríkin, og útvalinn gæslumann þessa fjórægs í varnar- og öryggismálum þjóðarinnar. Ákvörðunin var jafnframt staðfesting á vitaverðu óraunsæi í utanríkisstefnu flokksins, sem hafði mislesið breytingar í öryggis- og heimsálmum og feilreiknað bæði samningsstöðu og öryggisþarfir Íslands. Í kjölfarið reyndist flokkurinn nánast algjörlega óviðbúinn því að þurfa að huga sjálfur að vörnum og öryggi Íslands, hvað þá að taka á þeim mörgu og flóknu viðfangsefnum sem fylgdu brottför hersins eftir nærri 60 ára viðveru hans hér á landi.

Margboðað brottför

Bandaríkjastjórn hafði margboðað íslenskum stjórnvöldum brottför hersins og bent bæði á breyttar aðstæður í heimsálmum og skort á fjandmönnum kringum Ísland. Bandaríkjamenn, dauðþreyttir á sinnuleysi Íslendinga við að skilgreina og semja um öryggisþarfir landsins, létu loks til skarar skrifa árið 2003. Þeir tilkynntu þá ákvörðun um brottför hersins eigi síðar en 2006. Í stað þess að beita bláköldu hagsmunamati og skilgreina og semja um varnir og öryggi sem hentuðu þörfum Íslendinga brugðust stjórnvöld við af örvæntingu – enda heimavinnan óunnin. Þau lögðust í vonlausu og þarflausu baráttu fyrir því að herinn yrði hér áfram, og sér í lagi var allt kapp lagt á að halda fjór- um orrustubotum með tilheyrandi liði. Öllu var tjaldað til að ríghalda í bandaríska herinn í stað þess að sniða samningsmarkmið að raunverulegum öryggisþörfum Íslands.

Dómgreindarbrestur forystu Sjálfstæðisflokksins birtist í því að annars vegar var hótad leyn- og ljóst að slíta tvíhliða varnarsamningnum meðan á hinn bóginn var tekin upp stöðugt meiri fylgispækt við utanríkisstefnu Bandaríkjanna til að tryggja áframhaldandi veru hersins. Langlægsti punkturinn var Írak. Þá bauð forysta Sjálfstæðisflokksins Ísland fram í hóp hinna „viljugu ríkja“ án lögbundins samráðs við þingið í von um skiptidíl þar sem íslensk stjórnvöld héldu hernum í staðinn fyrir íslenskan stuðning við hina margfordæmdu innrás þar sem hundruð þúsunda saklausra borgara létu að lokum lífið. Bandaríkjamenn voru hins vegar fastari

UTANRÍKISMÁL

Össur Skarphéðinsson
utanríkisráðherra

á prinsippum en forysta Sjálfstæðisflokksins. Þeir höfnuðu í verki að blanda svo subbulegum dil saman við tíu ára gamla stefnu- ákvörðun.

Engum dylst að Sjálfstæðisflokkurinn ofmat samningsstöðu Íslands og vildi ekki skilja nýjar aðstæður í öryggis- og heimsálmum. Samningatækni hans var jafn-

framt með þeim hætti að Bandaríkjamenn segja enn opinmyntir af henni svartar sögur. Um leið glopraði hann úr höndum Íslendinga tækifæri til þess að semja að nýju við Bandaríkjastjórn innan ramma varnarsamningsins, meðan það stóð til boða. Slíkir samningar hefðu snúist um varnir og öryggi sem hentuðu viðfangsefnum í okkar heimshluta og svöruðu skilgreindum þörfum Íslendinga. Sjálfstæðisflokkurinn reyndist of bundinn í hugsunarhátt kalda stríðsins til þess að geta gætt hagsmuna Íslendinga á nýrri öld.

Ísland átti engan vin

Hrundagarnir í október 2008 eru á sinn hátt annað stóráfall fyrir trúverðugleika Sjálfstæðisflokksins í samskiptum við önnur ríki. Þar var á ferðinni sams konar þrásækni í það sem ekki stóð til boða af hálfu annarra ríkja, staðfastur vilji til þess að viðurkenna ekki staðreyndir og láta ráðleggingar samstarfsþjóða eins og vind um eyru þjóta. Seðlabankinn gerði út leiðangra allt árið til Seðlabanka Evrópu, Alþjóðagreiðslubankans í Basel, Englandsbanka og bandaríska seðlabankans og fleiri seðlabanka til þess að fá lán í því augnamiði að efla gjaldeyrissvarasjóð landsins eða koma á gjaldeyriskiptasamningum. Alls staðar fékk hann sama svarið: Íslandska dæmið er of stórt til þess að nokkurt eitt ríki taki að sér að halda Íslandi á floti, auk þess sem stafað var ofan í hann að seðlabankar heimsins hefðu sammælt um að hjálparaðgerðir gagnvart einstökum löndum ættu sér stað á vettvangi samstarfs innan Alþjóðagjaldeyrissjóðsins.

Sjálfstæðisflokkurinn brást við með því að taka 180 gráðu pólitíska beygju í utanríkismálum á einni nóttu. Trúnaðarmaður flokksins var gerður út á vit fornra fjanda Sjálfstæðismanna úr kalda stríðinu til að slá risastór lán. Nú voru það Rússar sem voru hinir nýju vinir Sjálfstæðisflokksins. En dómgreindarglöpin voru slík að hið margfræga Rússalán sem kynnt var árla dags í fréttatilkynningu af seðlabankastjórn flokksins eftir svefnlitla nótt reyndist draumsýn ein. Hið eina sem flokkurinn uppskar eftir þetta ævintýri voru kaldhæðnislegar athugasemdir gamalgróinna vinþjóða um stefnuleysi Íslands. Jafnvel eftir hrunið tók það heilan mánuð að fá

→ **Sjálfstæðisflokkurinn má ekki við því að halda áfram að glata trausti í samskiptum á sviði utanríkismála. Hann verður að horfa á stöðuna raunsejum augum og beita bláköldu mati á hagsmuni Íslands.**

forystu Sjálfstæðisflokksins til að leita eftir samstarfi við Alþjóðagjaldeyrissjóðinn um endurreisn íslenska bankakerfisins.

Umræða í þáskildagatíð gerir vitaskuld litla stöð, en þó er ætlandi að Bretar hefðu ekki vogað sér að beita hryðjuverkaákvæðum laga sinna gegn Íslendingum, þegar við lágum flatir, ef við hefðum byrjað samstarf við Alþjóðagjaldeyrissjóðinn á miðju ári 2008 eins og Seðlabankanum var ráðlagt. Annað hefði mögulega einnig getað farið skaplegar fram. Þarna glataði Sjálfstæðisflokkurinn tækifæri til þess að gæta hagsmuna Íslendinga meðan það stóð til boða – með þrásækni í það sem ekki stóð til boða. Hann olli Íslandi skaða með reikulli og óraunsæri utanríkisstefnu á örlagatímum.

Enn þrásækni og óraunsæi?

Það er vert að hugleiða þessi tvö dæmi þegar afstaða Sjálfstæðisflokksins til umsóknar Íslands að Evrópusambandinu er metin. Staðfesta hans varðandi Evrópusamstarfið hefur í sögulegu ljósi ekki verið meiri en svo, að hann er fylgjandi því í stjórn en á móti í stjórnarandstöðu. Svo virðist sem hann sé í stjórnarandstöðu að herðast í þeirri afstöðu að loka á fulla aðild og þátttöku í helsta samráðsvettvangi Evrópuríkja. Í stað þess að auka á svigrúm og möguleika Íslendinga til þess að velja sér leið út úr vandamálum samtímans, virðist hann stefna einbeittur að því að loka landið af með gjaldeyrishöftum til langframa. Einkennist ekki framganga hans af þrásækni eftir að ónýta málið og velja það sem ekki er í boði? Væri ekki nær að vinna að sem bestum samningi við ESB og láta síðan blákalt hagsmunamat ráða um ráðleggingar til þjóðarinnar í þjóðaratkvæðagreiðslu?

Landsfundur Sjálfstæðisflokksins ætti að hugleiða vel hvernig flokkurinn brást hagsmunum Íslendinga í samskiptum við Bandaríkin 2003 og síðar aftur við seðlabanka heimsins í aðdraganda hrunsins 2008. Ætlar hann að bregðast hagsmunum Íslands aftur árið 2013? Sjálfstæðisflokkurinn má ekki við því að halda áfram að glata trausti í samskiptum á sviði utanríkismála. Hann verður að horfa á stöðuna raunsejum augum og beita bláköldu mati á hagsmuni Íslands. Skylda hans er við Ísland en ekki skammtímahagsmuni valdamikilla en deyjandi blokka innan flokksins.